

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr.: pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANA în ARAD.

Cultura psihologică a învățătorului.

— Studiul copilului. —

II.

Ne întrebăm, se dă oare candidaților de învățători din institutele noastre de preparandie prilej pentru a deveni la timpul său buni psihologi în sensul postulatelor amintite? Se află ei oare în condiții de a-și putea însuși cele mai de căpetenie cunoștințe privitoare la dezvoltarea vieții sufletești în general și a se putea clarifica asupra celor mai însemnate dintre variatele și multiplele probleme psihologice pe cari mintea omenească le-a încodit întru promovarea intereselor educației?

Sunt ei puși apoi să observe și astfel să străbată înșiși un pas din drumul cel lung și colțuros pe care l-a parcurs omenirea până a descoperit un colț din tainele sufletului? În sfârșit, li-se oferă terenul necesar pentru aplicarea cunoștințelor psihologice încă în decursul studiilor preparandiale?

Întru aflarea răspunsului să conștăm planul de învățământ. Iată partea ce ne privește! Scopul studiului psihologiei în preparandii este: «Cunoașterea fenomenelor psihice în legătură cu principiile generale relative la cultivarea acelor fenomene». Adecă cu alte vorbe psihologia teoretică și nimic mai mult.

Dar se va zice, că doar elevii cursurilor ultime umblă și în școala de aplicație, unde au ocazie de a pune în praxă cunoștințele teoretice!

Să ne uităm puțin, ce se face în școala de aplicație?

Se predau și se ascultă lecții de model, apoi se mai face și critică asupra lecțiunii, după model cum aceasta a fost luată și predată. Să vedem bine de seamă, că aceste lecțiuni — cari se coborâte totdeauna la gradul de pricepere al școlariilor, calculat în termen mediu —

le pregătesc candidații de învățători în cele mai multe cazuri fără de a cunoaște bine cel puțin câțiva dintre elevii școalei de aplicație. Adecă târgul se face fără de întrebarea tuturor celor interesați. Se înțelege, că prin procederea asta rezultatul adeseori nu este acela, pe care l'ar aștepta unul sau altul după atâta trudă ce și-a dat cu compunerea lecției. Poate că prelegătorul s'a acomodat gradului de pricepere, dar având în vedere numai măsura generală, ce trebuie aplicată — să zicem de pildă — pentru cursul al V-lea: el a scăpat din vedere că cu elementele cursului variază de la un an pe altul și valoarea intelectuală al acestui curs!... Nemulțămirea provine deci de acolo că prelegătorul nu a căutat să se convingă dacă măsura generală se potrivește sau ba în cazul dat. Firește, că o pătește apoi ca și croitorul — la care ducându-se un băiat de 14 ani să-și tocmească un rând de haine — nu a luat măsură de pe corpul băiatului, ci a căutat într'o carte oare-care, să scoată de acolo, ce mărime ajunge omul la vârsta de 14 ani.

De regulă »pedagogul îmbracă, încaltă, acoperă toate sufletele în acelaș chip. El are numai marfă gata« (Claporède).

Această este lipsa pe care o simte mai ales învățătorimea noastră, pentru că la noi nu i-se dă încă nici o atenție studiului copilului, care ne învață și ne dedă la cercetarea cazurilor concrete, la cunoașterea elementelor cu care de fapt avem de lucru.

Se face poate aiurea mai mult decât la noi? Da! Se face în școalele din America, Englitera, Franca, Germania, România și la școalele de stat din patrie. În unele locuri începutul s'a făcut mai de mult în altele mai târziu. Tendința susținătorilor de școale din aceste state — și mai ales tendința învățătorimei — este de a întrupa principiile pedagogiei moderne, care — părăsind

terenul metafizic deslab profit — a luat-o pe calea științelor naturale, pe calea experimentală, ca să poată „așeza învățământul pe baza sa firească, adică pe cunoașterea copilului“.

Pentru a ilustra felul de lucrare pornită în direcția aceasta dau drept exemplu un caz concret. Dl Petru Popescu, profesor de filozofie dă în „Revista învățământului (nr. 2 din 1906) observațiile sale făcute asupra evoluției psihice a doi copii, urmărindu-i cu atenție pe unul până la vârsta de 1 $\frac{1}{2}$ an, pe celalalt până la vârsta de 3 ani și 7 luni.

În aceste restimpuri a pândit tășnirea instinctelor naturale, apariția sentimentelor felurite, inteligența, voința și îndeletnicirile de tot soiul în șirul după care aceste s'au urmat.

Interesul nostru crește dela o clipă la alta, văzând; că ajungem a cunoaște tot mai multe din complexul însușirilor, cari alcătuiesc compoziția sufletească a copiilor de sub controlul ochiului nostru.

Asemenea observații se culeg și se adună și în celelalte țări, de care făcurăm pomenire și încă aici lucrările decurg în proporții cu mult mai mari. Totodată se vedește nizuința de a deșteptă interesul public asupra însemnătății studiului copilului. Spre acest scop cei competenți scriu scrieri de valoare, articole de ziare; alți de altă parte înființează societăți, aranjază expoziții și congrese ale copilăriei, unde se expun și studiază lucrările de tot felul ale școlărilor de toate gradele; și iarăși alții cu dare de mână clădesc laboratoare și le provăd cu aparatele trebuincioase pentru descrierea și măsurarea feluritelor funcțiuni psihice (timpul reacțiunii, hotarele oboselii, timpul memoriei etc.)

(Sfârșitul va urma).

Aurel Bratu
profesor.

Sfințirea bisericii din Șiclău.

Dumineca trecută a avut loc sfințirea bisericii restaurate prin împodobire, a frumoasei biserici din comuna noastră frunțașă Șiclău.

Încă de Sâmbătă a plecat P. S. Sa D-I Episcop diecezan, împreună cu suita sa, din Arad, cu trăsuri, la Șiclău, fiind întâmpinat pretutindeni, ca un strălucit împărat, cu banderii și urale, din partea poporului credincios din puternicile noastre comune, prin cari a trecut și cari dela mic pân' la gârbov de bătrânețe, eșit-au să vadă pe Arhiereu.

Însoțitorii P. S. Sale au fost: P. C. S. R. Ciorogariu, protosincol, P. On. D-ni G. Popovici, referent, Pr. Givulescu, protopop, apoi On. D-ni Dr. I. Suci, Cornel Lazar și Victor Faur, diaconi, ș. a.

La comuna Șofronia, sunt întâmpinați de banderii și șiruri de căruțe, al căror sfârșit nu se mai vede și care se țin lanț, în decursul întreg drumului, ridi-

când solemnitatea actului. La intrarea în *Curtici* P. S. Sa e bineventat de P. On. Dn. Dr. I. Trailescu, protopop tractual, iar în comună e întâmpinat de preoții îmbrăcați în ornate, vuiet de clopote și tunete de treascuri.

În biserică ține P. S. Sa o foarte instructivă predică, arătând cât de rele sunt urmările certelor și neînțelegerilor, a intrigilor, zarvei și răutăților, păcate cari corump moravurile, produc îndepărtare dela biserică, prin ce se provoacă cumplite dezastre atât în viața sufletească, ba și în cea materială.

În *Marea* P. S. Sa este de asemenea primit cu mare pompă. În predica P. S. Sale se accentuează, cu multă potrivire, urmările nefaste, provenite din hărjoaneală dintre oameni, care produce rătăcirea și contribuie la lățirea, în lipsa de curetenie a sufletului, ca și a trupului și îmbrăcămintelor, contribuie la răspândirea plagei baftizmului.

Cu banderiu falnic de flăcăi călări, șiruri de trăsuri și sunet de clopote întâmpină pe Arhiereu comuna *Șiclău*.

Protopretorul Gr. Mladin bineventază pe P. S. Sa, vorbind ungurește; în numele comitetului parohial vorbește inteligentul țaran Simion Codreanu, cărora P. S. Sa le mulțumesc de primire, apoi convoiul intră în comună, în întonarea de cântece religioase.

Iluminație și un arc de triumf cu „Bine ați venit“ primesc pe ilustrul oaspe, care a fost găzduit la veleranul preot, venerabilul I. Codreanu.

În seara zilei s'a făcut privigherea, de P. On. D-ni G. Popovici, Pr. Givulescu și Dr. I. Suci, în prezența P. S. Sale, asistând un număr public.

Actul sfințirii s'a făcut Duminecă dimineața, ducând serviciul divin până la orele 3 p. m.

În înălțătoarele rugăciuni ale bisericii noastre este dus, dela casa ospitalului preot, On. d-I I. Codreanu P. S. Sa la biserică, de clerul îmbrăcat în ornate.

La slujbă pontifică P. S. Sa, asistat de: P. T. D-ni R. Ciorogariu, G. Popovici, Pr. Givulescu, C. Lazar (Halmagiu), preoții I. Codreanu, G. Petrovici (Pilul-Mare), I. Iercan (Șiclău), A. Varga și A. Papp (Socodor). Al Popovici (Bichis), I. Avram (Mișca), Crainic, Todor (Nădab), Pantoș (Vârșand), Turic (Otlaca), Leucuța (Șimand), Ardelean (Chitighaz), diaconii Dr. I. Suci, C. Lazar și V. Faur.

În decursul serviciului, la care a cântat perfect de frumos corul seminarial, sub conducerea profesorului Trifon Lugojanu, diaconul V. Faur a fost hirotonit de preot, iar elevul teologic N. Codreanu a fost tuns într-o cetăț.

În predica ascultată cu perfectă atențiune și multă pietate de P. S. Sa, înaltul Arhiereu laudă vârtutea poporului românesc din Șiclău, care atâta s'a însuflețit pentru biserică sa, încât n'a pregetat de a cheltui 20,000 cor. pentru împodobirea bisericii cu pictură și sculptură de preț, lucrute de pictorul Zaicu și sculptorul Bosioc, talențații nostri artiști. Nu mai puțin merită laudă Șiclăuanii și pentru faptul că s'au dovedit

de oameni harnici și la muncă, prin ce, din darul lui Dumnezeu, au început să se salte și înainteze în bunăstare, dupăcum se recunoaște aceasta din starea lor economică.

Pentru toate acestea, se adresează P. S. 'Sa tinerimei, indemnând-o să cinstească pe bătrâni, cari le lasă o biserică atât de frumos restaurată prin jertfa și contribuțiunea lor; să-i imiteze pe bătrâni și pe părinți în munca lor fără preget și alipirea de sf. biserică, fiind aceasta datoria, mângăerea și mântuirea, pe care o poate nădăjdui omul, împlinindu-și datorițele sale.

După încheierea serviciului divin, s'a dat o masă în școala învățătorului M. Capra, unde au mai luat parte dintre onorațorii și străini de comună și de bisericani, d-nii Gr. Mladin și Dr. Fülöp, protopretorul și pretorul cereului, M. Velici din Chișineu, Dr. St. C. Pop, deputat, ș. a.

S'au rostit mai multe toaste, în ordinea stabilită; pentru Maj. Sa, pentru P. S. Sa, pentru credincioși, ș. a.

Duminecă seara P. S. Sa s'a întors la reședință, însoțit de suita sa.

Anchetă școlară.

Consistorul diecezan s'a preocupat în timpul din urmă mult de ideea, ca cursul de repetițiune a școlii populare să-l apropie cât mai mult de interesele reale ale poporului susținător de școala confesională. Ajungerea acestui scop a aflat-o a fi condiționată de îndrumarea cursului de repetițiune în direcțiunea economică, va să zică, cursul repetițional să îmbrățișeze acele ramuri ale economiei, cari coadrecează cu izvorul de trai al populațiunii în deosebite locuri ale diecezei.

Pentru ajungerea acestui scop real al școlii eră nevoie, ca școala de repetițiune să se organizeze în direcțiune economică, după cum o cere aceasta și ordinul de sub nrul 66,569 dela 24 Sept. 1902 al ministerului ungar de culte și instrucțiune publică.

Afacerea aceasta fiind de natură organizatorică și reclamând o deosebită chibzuință mai ales și din motivul, că sus provocatul ordin ministerial conține îndrumări, cari privesc hotărîtor caracterul confesional al atărora școli de repetițiune economică — a fost încredințată spre studiere unei anchete din 17 înși, constituită din protopopi, preoți și învățători din dieceza.

Ancheta s'a și întrunit Mercurea trecută la Consistor. fiind de față, sub conducerea dlui avocat Emanuil Ungurean, membrii: Voicu Hamsea, Ioan Georgia, Procopie Givulescu protopopi, Nicolae Martinovici preot, apoi Iosif Moldovan, Iuliu Groșorean, Protasie Givulescu, Nicolae Boșcai, Ioan Vancu, Ioan Ardelean, Demian Sebeșan, Petru Vancu, și George Tomi, luând parte și dl Dr. George Ciuhandu, referentul școlar, dar nici un profesor dela institutul central școlar al diecezei.

Afacerea luându-se la desbatere, ancheta a ajuns la rezultatul, că pentru deslegarea temeinică și norocoasă a chestiunii, se simte nevoia înființării unei școli economice superioare în Arad, provăzută de o persoană de specialitate, unde să se dea elevilor dela institutul diecezan, atât teologilor cât și pedagogilor, cunoștințe teoretice și practice în ale economiei. Tot aceasia școală ar fi chemată să dea învățăminte într'un

curs anume și învățătorilor în aceasta privință; pentrucă numai în acest chip se păstrează unitatea pedagogică a învățământului teoretic cât și în practica economică. Astfel apoi ancheta a ajuns și la aceea stabilire, că nu e nici necesară înființarea de școli economice centrale în protopopiate, mai ales și pentrucă atari școli nu au bază legală de a putea fi organizate, iar dacă ar și avea bază legală, susținerea lor ar întimpina greutăți prea mari.

În conglăsuire cu aceste stabiliri ancheta a ajuns și la hotărîrea, ca școlile de repetiție din întreaga dieceza să fie prefăcute în direcțiune economică, conform trebuințelor locului.

Ancheta a și format un proiect de regulament pentru organizarea învățământului de repetițiune în aceasta direcțiune, indicând tot odată și materialul ce ar fi a se propune.

Propunerile anchetei vor fi înaintate la vremea sa Consistorului diecezan, pentru apreciere.

Evoluționismul și depravațiianismul.

(Continuare din Nr. 40).

I. Reflexiuni biologice.

Conform legii biogenetice și biologice, ce o cunoaștem prin abstracțiune de la fenomenele vieții, planta, animalul și omul petrec dela stadiul embrional până la pubertate, productivitate și moarte, o dezvoltare prescrisă de scopul final existenței temporale. O lipsă de acțiune evoluționistă în natură nici când nu este posibilă, căci chiar cadavrul, din care în momentul morții a dispărut principiul de acțiune și de viață, prin procesul de descompunere organică este supus unei acțiuni interne naturale, care are atribuția naturală de a-l redesvoltă din corp organic în materie inertă originară.

Embrionul de ex. cel omenesc produs în mod spermatic prin un șir de formațiuni, la început nu diferă formal de cel animalic, de abia după 2 luni se pot notifică diferențe specifice și după 40 săptămâni deocamdata specific deplin dezvoltat se ivește prin naștere în lumea empirică, ca să ocupe un loc în specia »om«, din care face parte.

Omul se naște ca o ființă specific deplină, dară individual încă nedesvoltată și de aceea debilă pentru misiunea sa finală. Ca să și-o poată plini, el trebuie, afară de corpul matern, să urmeze evoluția individuală, spre care scop Creatorul i-a instituit o îngrijire parentală.

Copilul dintru început lipsit de toată inteligența dispune numai de un simț comun, ca să poată semnaliză foamea deocamdata identică cu setea, neîndamânarea și durerea. Cum corpul său e cu totul inabil, asemenea și sufletul său este o foae nescrisă. Lipsindu-i de acea conștiința de sine, el duce deocamdata o viață vegetativă. Precum fătul în plăcența maternă se desvoltă dela embrion până la ființă de specie și dela copil debil până la individ capabil de mi-

siunea sa finală, analog și spiritul homuncului copil face paralel cu dezvoltarea organică o dezvoltare proprie conformă cu misiunea sa. Dezvoltării embrionale îi corespunde evoluția conștiinței de sine afară de corpul matern iară celei fizice cea intelectuală. Dară atât cea embrională și cea fizică cât și cea a conștiinței și cea intelectuală progresează prin cooperarea a doi factori instituiți de finalitatea creatorului. Inmanenta forță naturală, ce mână dezvoltarea dinlăuntru în afară, asimilează alimentele centripetale în necesarele formațiuni. În corpul matern copilul crește prin sângele afară de dânsul prin laptele mamei și prin nutrețul aplicat, de asemenea se folosește naturala evoluție sufletească de impresiile esteriore direct și indirect educative.

Senzorul ajungând la deplină dezvoltare, copilul devine și intelectual capabil a deosebi obiectele, ce-l încunjură. Cu capacitatea comparării și separării lor începe șirul imaginilor de abia urzite, căror le dă rost prin simple articulare, vocalizări, silabizări și în urmă prin grai care încă face o dezvoltare esențială și formală. Aceste amplificându-se cu timpul prin repetiția proiectare, copilul se deprinde a estrage din dânsese noțiuni, a deosebi cauza de efect, și când a ajuns acel etat intelectual a rosti verbal tot ce poate cugetă și a calcula consecințele și faptele cu ideea «bine și rău» atunci el intră în stadiul responsabilității morale.

Primul restimp de evoluție intelectuală arată două stadii, dintre cari cel dintâi e al concretismului, pentru că copilul operează noetic numai cu obiectele concrete, ce-l încunjură și-l impresionează. Chiar singur se privește de obiect, de aceea el vorbește în persoana a treia. În studiul succedental abstracțiunii el nu mai întreaba ca înainte numai, ce-i aceasta sau aceea, ci căutând cauza întreabă «de ce». Trezindu-se cu capacitatea separării conștiinței de sine, el se deosebește de obiectele concrete, de aceea începe a vorbi în persoana întâia.

Precum cu compararea și separarea obiectelor începe capacitatea imaginării, asemenea cu compararea, determinarea, separea și asocierea ideilor începe studiul reflexiunii și al raționării adolescente.

Acceptivitatea înaintează, fantazia începe a se desvâli spre a prinde la aripi și prin diversele ei direcții a dă rost specialelor talente, cari la unii se trezesc timpuriu, la alții târziu, eară la alții nici când..

Dară tot ce băeatul interprinde și întrelasă de frica pedepsei sau pentru răsplată, e lipsit de adevăratul fundament etic. Sensualismul empiric aderent inferiorului grad de cultură intelectuală, încă mult timp rămâne motor moral,

căci băeatul studiază numai spre a trage din mulțumirea, bucuria și iubirea părinților folos trecător, mai apoi spre a-și asigura o bună existență. Chiar, și cele mai nobile sentimente, ca iubirea de părinți, de amici de muncă, de Dumnezeu și de știință intră pe aceeași cale în sufletul său.

Poporul vulgar ca în T. V. binele nu-l face pentru dânsul, nici de rău nu se ferește decât din interes de bună stare sau de frica pedepsei și a dezastrelor temporale. Ține sărbători și posturi pentru sănătate, apărare de grindină, secetă și foc; nu e capabil a raționă, că nu pasivitatea sau acțiunea fizică, ci dispoziția internă și pozitivă e izvorul și criteriul religiozității adevărate. Toate obiectele, plinirile și aamenii, copilul le apreciază după plăcerea, ce i-o aduc, conceputele «bun și plăcut» deocamdată le privește de identice, toate le aproapează după cum îi convin nu după cum sunt. crede în ceea ce doarește și ce nu îi aduce plăcere senzualistă, pentru dânsul nu are nici un pret — de aceea și preponderante subiectivității sale. (Va urma).

Tactică rea.

Despre poporul roman din comitatul Bihor s'a zis nu odată, că este un popor lăsat în grija sortii, un popor căruia i-se tinde puțină mângâiere sufletească și care primește o neînsemnată lumină și creștere în școala sa. Nu e deci nici o mirare, că este atât de înapoiat, atât de fără nici o învățătură. Din aceste circumstări detestabile lumea judecătorească face o concluzie nedreaptă, spunând, că vina o poartă candidații de preoție cu bune pregătiri, fii ai Bihorului, cari, după ce și-au terminat studiile, nu se mai rentore în țara lor și acolo să răspândească lumină, să lucre în agrul lui Hristos, ci fug la „câmpie“ și la parohii cu venite grase.

Aceasta învinuire însă azi nu mai poate corespunde adevărului. Din institutul nostru teologic pedagogic a eșit o pleadă înșămnată de tineri, cu largi cunoștințe, cari și-au îndreptat cugetul și inima spre poporul din Bihor și în sufletul lor de oameni cinstiți luat-au hotărâre să-și pună toată munca lor fizică și intelectuală pentru fericirea și ridicarea poporului român de acolo.

Intimpină însă mari și multe greutăți. Nici atât nu pot răshi contra întunecului, ca cel puțin să fie aleși.

Și sunt pedeci provenite parte din neștiința și sărăcia poporului, parte dela protopopi, în mare parte și dela candidații de preoție sau dascălie.

Poporul fiind sărac și exploatat fără nici o milă nu poate suportă greul vieții, deci se strădue să-și ușureze traiul și sarcina grea ce-i apasă umerii, așa cum poate. Dacă trebuie să-și aleagă învățător, nu alege pe unul cu ecalificațiune recerută, care își înaintează recursul pe baza concursului publicat și care

vine cu gând bun și inima caldă a-i lumina, ci alege pe cutare cantor, care a făcut cu ei vre-o învoială și tânguială pe lângă un salariu bagatel. Astfel se întâmplă apoi, că cu astfel de învățători rezultatele examenelor sunt puțin favorabile și sporul în școală nesemnificativ. Astfel se întâmplă, că în Bihor sunt dascăli cari după o activitate de 15 ani n'au putut crește decât un băiat care să cânte Apostolul în biserică și el puțin în sărbători mari.

Cântăreții de strană avem numai în rare parohii! Mai tot așa stăm și cu preoțimea noastră. Unde sunt doi recurenți, unul cu pregătiri bune și calificare de clasa primă și altul cu slabe pregătiri, eșec și pierdător cest din urmă.

Și de ce? Pentru că primul își măsoară puterile și demnitatea, cu inteligența sa, dar al doilea se dăruiește la tocmeli. Cunosc chiar protopopi — din timpuri mai vechi — cari trimit pe candidați să se târguiască cu credincioșii, și cari favorizează mai bucuros pe cei cari au cerute pregătiri, decât pe cei cu opt clase și maturitate. Hotărât, că atari protopopi nu sunt conduși de adevăratele interese față de așezămintele noastre. Căci nu se vede vre-un rezultat bun în urma activității lor!

Prin cele spuse am urmărit scopul de a arăta, că tactică rea s'a întrebuițat în trecut, ce să nu dea Dumnezeu să fie întrebuițată și în viitor.

Aceasta tactică rea se poate însă îndrepta. Totul depinde de la protopopi și concurenți. Protopopii să fie de înțelepciune și rănduiești și legei bisericești, deci să nu sufere abuzuri, iar concurenții să stea față în față cu adversarii cinstiți, luptându-se numai cu armele înțeleptului de biserică. Atunci mersul lucrărilor va lua o înfățișare și mulți tineri vor fi scutiți de învinuirea și li-se aduce pe nedreptul, atunci Bihorul va avea și mulți preoți cu pregătiri bune, și atunci voi răsbiră să ajung în serviciul bisericii acolo, unde mă așteaptă dorul de muncă cinstită.

Petru B. Papp.

Activitatea mitropolitului Sava II. Brancovici,*)

(Urmare.)

Nu i-s'a pus mitropolitului Sava Brancovici nici un fel de condițiune pentru promovarea calvinizmului. Într-o vreme, contra toți principii transilvani, cari s'au succedat în timpul său, începând cu Rákoczy până la Apafi, i-au făcut voie,¹⁾ căci Sava Brancovici era un om, a cărui faimă se întinde peste hotărâ.²⁾ De multe ori a fost trimis în solie la principii Moldoveni și la țarini, și în Rusia.³⁾ Având o prea întinsă cunoștință de oameni și de afacerea lucrurilor omenești, el așezându-se să-și asigure poziția ei ceru și obținut confirmarea de la fiecare din acei principii efemeri, adică Fran-

cisc Rhédei, Acațiu Barcsai, Ioan Kemény și în urmă Apafi.¹⁾

În anul 1657 Rákoczy porni război în contra Polonilor, dar fu bătut și silit să abdică de domnie, și apoi încercând a doua oară a se face domn provocă incurziunea Turcilor și Tatarilor în țară contra lui și intru ajutorul lui Acațiu Barcsai. Aceștia pustiiră (1658) cu sabie și cu foc țara, stricară cetatea Alba-Iulia și cu dansa împreună și reședința mitropolitană.²⁾

În locul lui Rákoczy fu ales Acațiu Barcsai, fostul Ban de Lugoș și Caransebeș, care la 9 Ianuarie 1659 obținut diploma de numire a lui Sava Brancovici, dată la 28 Decembrie 1656 de Georgio Rákoczy II., mai anectând la teritorul supus jurisdicțiunii sale expres și districtul Făgărașului. *Ecclesias Valachales in Districtu etiam Fogarasiensi existentes Episcopatu et iurisdictionis ipsius anectimus.*³⁾ Dar Rákoczy trimise sol la poartă, silindu-se a imblânzi pe Turci cu daruri, numai să-l îngăduie să rămână prinț al Ardealului, ci deodată a trimis și la Cozaci (Ruși) pe mitropolitul Sava Brancovici pentru ajutor asupra Turcilor, pe carele, când se înturnă cu bună făgăduință dela Cazaci, l'a prins principele Moldovei, și l-a trimis la Poartă⁴⁾, de unde a urmat că pentru perfidia lui Rákoczy Turcii intrând de nou la 1660 în Transilvania, prădară țara și mai înfricoșat. În fine Rákoczy muri în anul 1660, Barcsai fu omorât de Ioan Kemény în 1661, și Ali pașa trimis de Sultanul în Ardeal, ca să curățe țara de oastea lui Rákoczy, proclamă în 14 Septembrie 1661 pe Mihai Apafi domn al țării⁵⁾.

Mitropolitul Sava în tot timpul acestor nenorociri căută să mângâie pe credincioșii săi cu vorba și cu fapta; luă parte la dieta ce o ținut principele Barcsai la începutul anului 1659 la Bistrița⁶⁾, și prin neobositățile sale stăruințe dobândi dela principe diploma din 15 Martie 1659 prin care preoții români se scutesc de toată darea dijmelor și a nonelor din vite și produse.

Iată cuprinsul acelei diplome:

„Noi Acație Barcsai și c. l., facem înștiințare prin rindul acestora tuturor, cărora se cuvine, cum că cugând noi după datoria diregătoriei noastre, să vedem și să cercăm starea preoților românești din țara noastră a Ardealului și din părțile Ungariei celor împreunate ei, am cunoscut cumcă ei pentru multe feluri de împedcări ce au, abia pot să facă destul chemării sale, mai ales pentru aceea, pentru că din vremile cele dintâie ale prinților țării aceștia a Ardealului, cari mai înainte de noi au fost, cu plățirea și stoarcerea dijmelor, a nonelor și altor lucruri de acestea prin diregătorii cei la aceasta puși (fără de îndoială peste voia părinților numai folosul său căutând, cu afurisită orbire se asupresc, carea și legii Dumnezeuiești și chemării sale cei bisericești se împotrivesc. Drept aceea noi din născuta cu noi milă, care pururea o avem, căutând și la rugăciunea prea cinstitului Sava Brancovici, episcopului

¹⁾ G. Barițiu I. c. Raici: Speranța 1869 p. 158. Pesty Frigyes: A szörényi hátság, I. p. 360.

²⁾ Documente istorice p. 129.

³⁾ N. Dobrescu: Fragmente privitoare la Istoria bisericii române. Budapesta, 1905, p. 36—38. Vezi Adn. N. II.

⁴⁾ Sincal: Cronica, a 1660, N. Jorga: Sate și preoți p. 68.

⁵⁾ G. Barițiu, o. c. p. 3.

⁶⁾ N. Jorga: Sate și preoți p. 64.

* Reproducere din Mitropolitul Sava II. Brancovici de Mangra.

¹⁾ G. Barițiu: Părți atese din Istoria Transilvaniei t. I. p. 141.

²⁾ N. Jorga: Sate și preoți p. 65.

³⁾ Raici: Biografia lui Sava Brancovici, »Speranța« 1869 p. 59. Cserei la Sincal: Cronica, a. 1680.

tuturor bisericilor românești în țara noastră și la a protopopilor, de toată darea dijmelor și a nonelor, adică de dijma grâului, săcarei, orzului, ovăsului, meiului, linteii, mazerei, bobului, fasolei, cânepii, inului, stupilor, mieilor, mieluseilor și altor vite și marhe, care s'au obicinuit a se dijmui și a se da fiscului nostru, milostivește am socotit să-i scutim și să-i mântuim, precum îi scutim și-i mântuim prin puterea acestor cărți. Pentru aceea vouă tuturor ș. c., care trebuți să știți, cetiți sau auziți acestea, vă poruncim tare și vărtos, ca și voi de aici înainte în toate vremile, pe protopopii și preoții românești cei din țara noastră a Ardealului și din părțile Ungariei cele ei împreunate, și pe următorii lor la darea dijmelor, a nonelor, a coitelor, împotriva privilegiului nostru acestuia a-i sili și a înteti sau pe ei, sau pe următorii lor de aici înainte în persoanele și lucrurile lor a-i turbură, supără, sau păgubi să nu îndrăzniți oarecumva. Altmintrelea să nu faceți, și cetind acestea să le dați îndărăpt. Dat în cetatea noastră a Bistriței, în 15 Martie din anul 1659¹⁾.

Acație Barciai.

(Va urma.)

CRNOICA.

Hirotenire. În 11 l. c. din incidentul sfințirii bisericii din Șiclău, P. S. Sa Domnul Episcop Ioan a hirotonit într-un preot pe diaconul Victor Faur alesul paroh în comuna Govoșdia, protoprezviteratul Buteni.

Convocare. Consistorul mitropolitan e convocat pe 13/26 l. c. între obiecte e și promulgarea hotărârilor congresului din a. c.

Convenire la 20 de ani. Luni s'au întrunit la Seminarul din Arad 17 preoți, cari acum 20 de ani au părăsit băncile aceleiași școli. Au absentat, din numărul total al foștilor colegi de bancă 3, și au răposat 4.

Ne procură o deosebită plăcere, de a putea constata, că aceasta serie a dat preoți de frunte bisericii noastre, dintre cari un protopop, trei asesori consistoriali, cinci distinși cu brâu roșu și un scriitor de incontestabil talent, ale cărui prețioase articole, bisericesti, sociale și literare, vor fi în parte cunoscute și cetitorilor nostri.

Iată numele acelor preoți ai noștri: Cornel Lazar (protopop Hălmagiu), C. Ursuț (Șepreș), I. Ștefănuț (Mândruloc), Traian Mager (Saturău), Vichentie Petrovici (Toracul-mic), V. Pantoș (Varșand), Ter. Opreanu (Cenad), A. Moțu (Mișcolț), G. Braja (Gai), I. Petrilă (Conop), G. Morar (Bel), P. Pinteș (Voivodeni), I. Suciu (Labasint), A. Iancu (Zarand), I. Iercan (Șiclău), P. Ana (Tauf).

Duminecă s'a ținut *Te Deum*, pentru profesorii lor răposați; la Seminar au asistat la o prelegere și au ținut o ședință de comunicări prietenești. La „Crucea albă“ s'a dat o masă comuna, iar onoruri au făcut în corpore la P. S. Sa și la Dl. Director seminarial.

Himen. — Dl. Atanasie Popovici, funcționar la banca „Victoria“ și D-șoara Mărioara Tămaș, logodiți. — Arad, Șiria.

— Dl. Niță Popescu ales preot și D-șoara Angelina Dejanu, își vor serba cununia Duminecă în 12/25 Novembre la orele 3 după amiază în biserica gr. ort. română din Toracul-Mare. — Covăsint, Toracul-Mare. Sincere felicitări!

¹⁾ Șincal: Cronică, a 1660. Vezi Adn. Nr. III.

Apel. Subscrisul în numele reuniunii noastre învățărești din părțile bihorene, alergă către toți binevoitorii și spriginitorii cauzei noastre școlare, în special către toți st. Domni autori de opuri pedagogice literare, economice, în fine către toate st. persoane cari doresc dezvoltare și înaintare poporului românesc, să binevoiască a contribui la sporirea averii bibliotecii noastre prin dăruire de opuri ori și prin ajutoare în bani. Dăruirile de ori ce natură cari la timpul său vor evita pe cale ziaristică, au a se trimite la adresă subscrișului bibliotecar în Cheriu (Nagă-Kér p. u. Fugyi Vászárhely com. Bihor). Cheriu, la 8 Noemvrie 1906. Meletiu Suciu inv. bibliotecar.

Concurs. Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român va da pentru anul școlar 1906—1907 un *stipendiu de 200 cor.* din „Fundatiunea George Boieriu“ din Vad pentru un elev de naționalitate română, ce urmează la vre-una din școlile medii din patrie, având preferință, în înțelesul literelor fundatiunale, rudele fericitului fondator.

Cererile pentru acest stipendiu se vor înainta Comitetului central al Asociațiunii în Sibiu (Nagy-Szeben) str. Morii Nr. 6., până la 1 Ianuarie 1907 și n. însoțite de următoarele acte: a) certificat de botez b) certificat de pe anul școl. 1905/6, c) certificat de paupertate, d) actele cari să constate înrudirea cu fericitul fondator.

Cererile intrate după terminul de 1 Ianuarie nu vor fi luate în considerare. Sibiu din ședința comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“. *Iosif Sterca Șuluta* președinte. *Oct. C. Tăslăuanu* secretar.

† **Necrolog.** Subscriși cu inima sfâșiată de durere aducem la cunoștință tuturor rudeniilor și cunoșcutilor trecerea din viață a preabunului și neuitatului nostru soț, tată, frate, socru, cumnat și bunie: *Nicolae Serb* protonotar în penziune a comunei Kétegyháza care după un morb lung și plin de suferințe și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului în al 58-lea an al vieții și al 31-lea al fericitei sale căsătorii la Noemvrie st. n. a. c. la orele 9^{1/2} seara. Rămășițele pământești ale scumpului defunct se vor așeza spre vecinica odihnă la 9 Noemvrie st. n. a. c. la 1^{1/2} or. p. m. după ritul bisericii gr. ort. rom. în grădina familiară a cimitirului din loc. Kétegyháza, la 8 Noemvrie st. n. 1906. Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată! *Văd. Alexandra Serb* nasc. *Arsiciu* ca soție, *Ilena Horvath* nasc. *Serb*, *Constanța Popoviciu* nasc. *Serb* ca fiice. *Gerasim Serb* ases. ref. consist. în Arad ca frate. *Andrei Horvath* paroh în Vărad-Velenceș ases. cons. *Aurel M. Popoviciu* protonotar comunal în Kétegyháza ca gineri. *Maria Serb* nasc. *Chirilescu* ca cumnată, *George Horvath* ca nepot, *Eleonora Popoviciu*, *Maria Popoviciu*, *Alexandra Popoviciu* ca nepoate

Cronică bibliografică.

Junimea Literară III. 11 are următorul sumar: Singur (schită) *Liviu Marian*. Unuia ce „a trecut când prin viață“ *P. Condur. Coșbuc și Goga*, *Aspasia Lutia*. Desfrunzită mi-i pădurea, *V. Loichiță*. Curățenie (traducere) *L. M. Dr. I. G. Sbierea Lazar Vicol*. Cântec (poezie) *G. Rotică*. Lui Alexandri (poezie) *Filut. Alexandri* (discurs festiv) *N. Gane*. Poezia și alcoolul *Liviu Marian*. Tinerica (poezie) *V. Huțan*. Dări pe samă *I. I. Nistor*. Notițe bibliografice *N.-r. Redacția și Administrația*: Suceava (Bucovina) strada Sturza Nr. 65

Albina X. 5. G. Coșbuc, Dac'o vrea Dumnezeu! P. Garboviceanu, † G. Misail. Gr. Teodosiu, Lipitorile satelor de V. Alexandri. Congresul societății agrare. Târnoșirea bisericeii sf. Treime din Craiova. Păstrarea strugurilor cu ciorchinul verde. Dr. Lux, Furtunile. Grăul românesc în 1906. Învățământul agricol în România. Câte bănci sunt în țară? Revista. Cronica Propuneri, etc.

Șezătoarea Săteanului VIII. 9 și 10. Deșteptarea sătenilor. Lumea veche și nouă, G. Coșbuc. Clipe fericite dar pierdute, Al. T. Dumitrescu. O nouă îndrumare, de C. At. Cameniță. Despre termene în judecări, Tunescu. Îndrumări pentru podgoreni, G. Săpunaru. Românii macedoniei în țară, Cameniță. În amintirea fraților Macedoneni. Pe banca curții cu jurați (poezie) Em. Părăianu. Casa gospodăriilor țărănești, D. C. Klein. Profitul din grădini. Ciangăii, I. Postelnicescu. Pregătirea stupilor. Cum se cunoaște vinul curat etc.

Câteva meditațiuni, pentru pregătirea tinerimei în lupta pentru viață (Reproducerea scrisorilor pedagogice, publicate în Revista învățătorilor din 1901,) de *Matei E. Mihăescu*, absolvent al școlii de agricultură. — Focșani, br. pag. 27. Prețul 20 bani.

Au apărut în editura *Ciurcu* Brașov:

Sanda, nuvelă de *Iuliu B. Hașdeu*. 16 fil.

Matematică financiară (interese compuse, rente, anuități, efecte publice, curs asigurări asupra vieții și tabele) de *A. Ciortea*. 3 cor.

Deprinderi de stil și compozițiuni pentru școlile primare, de *D. Lupan* și *I. Darius*. 30 fil.

Baba la șezătoare, bazm în versuri de *G. Nicolici* și *Mircea Ciobănașul*, poezii populare. 20 fil.

Wilian Tell, piesă în 3 acte, prelucrată liber după *Fr. Schiller* de *I. Baciu*, preot în Șoimuș. Prețul: 5 bani (Biblioteca teatrală, ed. Ciurcu).

Românca I. 11—12 cuprinde: Doamnele Micle, A. X. Lac oglindă (poezie). Povestea crinului (p.) Căutarea paternității, Nelly Cornea. Expoziția română, Adela Xenopol. Poezie, Virginia Micle-Gruber. Congres, în Carpați, Scrisori, etc.

Poșta Redacției.

Timișoara. Trimiteți o critică competentă și obiectivă, ca s'o publicăm; mai mare grație nu este.

Concurs.

Pentru îndeplinirea parohiei vacante din **Chelmac**, protoprezviteratul Lipovei, se scrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în foaia diecezană „Biserica și Școala”.

Emolumentele împreună cu aceasta parohie sunt:

1. Una sesiune parohială de 30 jug. pământ, parte arător, parte fânaș.
2. Casa parohială cu 3 odăi și cuină cu curte și grădină și un tâchiu.
3. Birul preoțesc uzat și anume: 1 măsură cucuruz sfărmat sau 2 cor. dela fiecare număr de casă.
4. Venitul stolar:
 - a) La înmormântări mari prohodul peste 7 ani 6 cor.
 - b) la prunci prohodul 2 cor.
 - c) pentru dusul mortului în biserică 2 cor.
 - d) pentru liturgie la mort 2 cor.
 - e) pentru ertăciune 2 cor.
 - f) pentru deslegare 60 fil. g)

pentru fiecare stare cu evangelia 40 fil. h) pentru fiecare slujire a mortului acasă 40 fil. i) pentru sfințirea casei nouă (feștanie) 2 cor. etc. 5. Intregirea dotațiunii preoțești dela stat, după evaluearea alegândului preot.

Alegândul preot este îndatorat a catehiza elevilor din școala noastră confesională fără altă remunerațiune. Dela recurenți se recere evalueațiunea pentru parohii de cl. I. ear încât nu s'ar prezentă cel puțin 3 recurenți, cu evalueațiune de cl. I se vor admite la candidare și recurenți cu evalueațiune de cl. II.

Recurenții sunt avizați, ca recursele lor instruite cu documentele de evalueațiune adresate comitetului par. din Chelmac, până la terminul susindicat să le substearnă *P. On. Domn Voicu Hamsea* protoprezviter în Lipovă (Lippa) precum și ca pe lângă observarea disp. §. 18 din Reg. pentru parohii, să se prezenteze în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sf. biserică din Chelmac, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale și oratorie.

Chelmac 19 Oct. st. v. 1906.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Voicu Hamsea* protoprezviter.

—□—

1—3

Pentru stațiunea învățătoarească din **S. Lazuri** tractul protopopesc al Beiușului se scrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare.

Emolumentele sunt: 400 cor. în bani, 15 metri lemne 30 cor. Stolele cantonale, și anume: dela mort mare 1 cor. dela mic 40 fileri, cvartir liber cu grădină, și întregire dela stat.

Recurenții vor avea a-și trimite petițiunile cu documentele necesare conform Regulamentului în termenul prescriș la oficiul protopopesc în Beiuș, având a se prezentă la biserică în vre-o Duminecă ori sârbătoare.

Beiuș la 31 Oct. 1906.

În conțelegere cu com. paroh. *Vasilie Papp* protopop.

—□—

1—3

Pentru stațiunea învățătoarească nou organizată **Drăgănești** tractul Vașcăului se scrie concurs cu termen de alegere de **30 de zile** dela prima publicare în foaia oficioasă, pe lângă următoarele emolumente: 1. Dela comună în bani, bucate, lemne și pământ 400 coroane; dela stat întregire 400 coroane; cvartir și grădină. Cvinevenalul încă se va acoperi dela stat.

Ceice doresc a recurge la acest post sunt poftiți a-și trimite rugările ajustate în ordine dlui *Moise Popoviciu adm. ppsc* în Segyest u. p. Rieny și a se prezentă în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sfânta biserică din Drăgănești.

Din ședința comitetului parohial ținută la 4 Nov. n. 1906.

Ilie Lucuția
president.

Stefan Ghumbeșian
notar adhoc.

În conțelegere cu mine: *Moise Popoviciu adm. ppsc*.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea definitivă a postului de paroh în **Tigănești**, tractul Peștesului, se publică concurs cu termen de alegere pe **21 Noev. (4 Dec.)** 1906.

Emolumente: 1. Un intravilan de 3 jugh. cat. 2. Un extravilan de 8 jugh. fânaț. Birul parohial, dela 46 Nr. de case, câte o măsură de cucuruz sfârmat. 4. Dela aceleași, câte o zi de elacă cu plugul, cine are vite de înjugat, cei seraci cu lucrul mâinii. 5. Ștolele obicinuite. 6. Intregirea dotației dela stat, conform evalueiției alesului. Darea după pământul parohial, va solvi-o viitorul preot.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie, documentele prescrite de evalueiție, însoțite de petiția adresată comitetului parohial din Țigănești, să le înainteze subscrisului, în Mező Telegd până la 19 Noem. (2 Dec.) 1906, iar dânsii cu stricta observare a §-lui 18 din Regulamentul pentru parohii, să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare, în s. biserică din Țigănești, spre dovedirea aptitudinilor în cântare și tipic, în slujba Dumnezeiască și oratorie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Alexandru Munteanu*, protoprezviter
—□— 3—3

Pentru îndeplinirea definitivă a postului de paroh, înbinat cu cel învățătoresc din **Cuieșd**, protoprezviteratul Peșteș, se escrie concurs cu termen de alegere pe **21 Noemv. (4 Dec.) 1906**.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. Un intravilan de 1 jugh. și $\frac{1}{2}$ pământ arător. 2. Dela 56 numere de case câte una măsură de cucuruz sfârmat. Dela 56 numere de case câte una cor. bani de fân. 4. Tot dela aceste case, zile de lucru, câte trebuie și anume: Cei fără vite de înjugat, cu lucrul mâinilor, iar cei cari au vite, cu plugul. 5. Ștolele obicinuite. 6. Pășunat pentru câte vite va avea, ale sale proprii. Contribuția după pământul parohial, va solvi-o preotul viitor. 7. Intregirea dela stat după evalueiția alesului.

Emolumentele ca învățător: 1. 600 cor. bani gata dela comună și dela Ven. Consistor. 2. Intregirea la 800 cor. 3. Cvartir liber nou.

Doritorii de-a ocupa aceste posturi, petițiile lor, ajustate cu documentele prescrite de evalueiție, adresate comitetului parohial din Cuieșd, să le înainteze P. O. Oficiu protoprezviteral în Mező Telegd, până la 19 Noem. (2 Dec.) 1906 inclusive, iar dânsii cu stricta observare a §-lui 18 din Regulamentul pentru parohii,

să se prezenteze în sfânta biserică din Cuieșd, spre a-și arăta dexteritatea în cant și tipic, eventual în serviciul divin și oratorie.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Alexandru Munteanu*, protoprezviter
—□— 3—3

Pentru îndeplinirea definitivă a stațiunii învățătoresci dela școala populară confesională gr. or. română mixtă cu cl. III—VI. din **Pilul-mare** (Nagy-Pél, com. Arad) tractul Chișineu, devenită vacantă prin pensionarea învățătorului Stefan Leucuța, se escrie concurs cu termen de **30 zile** computele dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“.

Dotațiunea împreună cu această stațiune este: 1, salar în bani 1000 coroane; 2, 10 jughere à 1100 □ pământ extravilan; 3, patru stângeni lemne pentru încălzirea salei de învățământ; 4, pentru conferința învățătorescă 20 cor. 5, scripturistica 10 cor. 6, curatoratul școlii 24 cor. 7, stolele îndatinat dele înmormântări unde va fi poștit; 8, locuința completă cu toate apartinențele recerute și grădină.

Dările publice după pământul beneficiat le plătește învățătorul; asemenea va avea să provadă cantoratul în sf. biserică și instruirea elevilor școlii de repetițiune fără altă remunerațiune, și li va instrua în cântările de strană.

Învățătorului ales se asigură cvinevenalul legal după cinci ani de serviciu prestat în parohie.

Ceice doresc a ocupa această stațiune, sunt poștiti a-și așterne recursele instruate conform legilor școlare în vigoare comitetului par. din Pilul-mare, pe calea oficiului pprezviteral ort. român din Chișineu; iar în restimpul concursual să se prezenteze în sf. biserică din Pilul-mare, pentru a-și arăta dexteritatea în cântare și tipic.

Dat din ședința comitetului paroh. din Pilul-mare ținută la 16/29 Octomvrie 1906.

George Petrovici
preș. com. par,

Teodor Leucuța
notar adhoc.

În conțelegere cu: *Dr. Ioan Trailescu*, protoprezviter
inspector școlar.
—□— 3—3

„Janus“ institut de asigurare mutuală pe viață în Viena
s'a fondat în anul 1839, din partea unui grup de bărbați nobili,
este cel mai vechiu „Institut mutual de asigurare pe viață“
pentru Austro-Ungaria.

Se bazează pe legile mutualității în puterea cărora accidentul capitalului anual trece în favorul celui asigurat.

Premii eftine. Condiții de asigurare favorabile.

Imprescriptibilitatea polițelor după 3 ani. Plătirea în caz de duiel și sinucidere după 5 ani.
Asigurare gratuită pentru caz de războiu. — Fără timbru de poliță și taxă de stat — Plătire la moment.

Starea de asigurare 111.000.000 cor. § Avera institutului 31.000.000 cor.

Sumele de asigurare plătite până acum 56.000.000 cor.

Informațiuni îndatoritoare dă:

Agentura generală pentru Ungaria de sud în Timișoara-Fabric.

Lerchengasse Nr. 17. (N-rul Telefonului: 422).

(33)

Tiparul și editura tipografiei diecezane din Arad Redactor responsabil: — **Roman R. Ciorogariu**.